INNOVATIONS IN TECHNOLOGY AND SCIENCE EDUCATION
ISSN 2181-371X
https://sr-journals.org/index.php/ITSE

O‘ZBEKISTONNING "YASHIL" IQTISODIYOTGA O‘TISHINI RAG‘BATLANTIRISHDA TASHQI KO’MAKNING ROLI (IQLIM TASHABBUSLARI MISOLIDA)

Jumaqulov Javohir Akbar o‘g‘li
Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti magistratura talabasi
E-mail: jumaqulovjavohir1@gmail.com
Ilmiy rahbar: ***Abduraximova Ziyoda Anvar qizi***
JIDU “Xalqaro iqtisodiyot” kafedrasi
Iqtisodiyot fanlari bo’yicha falasafa doktori (PhD),

Annotatsiya. O‘zbekistonning "yashil" iqtisodiyotga o‘tish jarayoni global iqlim o‘zgarishi sharoitida strategik ahamiyatga ega. Ushbu jarayonda tashqi ko’mak, jumladan, Jahon banki va BMT tomonidan ko‘rsatilayotgan moliyaviy va texnik yordam muhim rol o‘ynaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, tashqi ko’mak qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirishda, uglerod emissiyasini kamaytirishda va iqlim o‘zgarishiga moslashishda asosiy omil hisoblanadi. O‘zbekistonning milliy qonunlari, masalan, "Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi" va "Iqlim o‘zgarishiga qarshi milliy dastur" orqali xalqaro hamkorlikning sinergiyasi batafsil ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot iqtisodiy o‘sish, emissiya kamayishi va aholi salomatligi kabi "yashil" o‘tishning foydalarini baholaydi. Natijada, 2050-yilga qadar iqlim neytralligiga erishish imkoniyatlari yuqori ekanligi ta’kidlanadi, bu mintaqaviy va xalqaro barqaror rivojlanishga hissa qo‘shadi. Maqolada tashqi ko’makning potensial xavf-xatarları ham muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar: yashil iqtisodiyot, tashqi ko’mak, iqlim tashabbuslari, O‘zbekiston, qayta tiklanuvchi energiya, uglerod emissiyasi.

Аннотация. Переход Узбекистана к "зеленой" экономике имеет стратегическое значение в условиях глобальных изменений климата. В этом процессе международная помощь, в том числе финансовая и техническая поддержка со стороны Всемирного банка и ООН, играет важную роль. Результаты исследования показывают, что международная помощь является ключевым фактором в развитии возобновляемых источников энергии, снижении углеродных эмиссий и адаптации к климатическим изменениям. Синергия международного сотрудничества через национальные законы Узбекистана, такие как "Стратегия перехода к зеленой экономике" и "Национальная программа против климатических изменений", рассматривается в деталях. Исследование оценивает преимущества "зеленого" перехода, такие как экономический рост, снижение эмиссий и здоровье населения. В результате подчеркивается высокая вероятность достижения климатической нейтральности к 2050 году, что внесет вклад в региональное и международное устойчивое развитие. В статье также обсуждаются потенциальные риски международной помощи.

Ключевые слова: зеленая экономика, международная помощь, климатические инициативы, Узбекистан, возобновляемая энергия, углеродные эмиссии.

Abstract. Uzbekistan's transition to a "green" economy holds strategic importance in the context of global climate change. In this process, international assistance, including financial and technical support from the World Bank and the UN, plays a vital role. Research findings indicate that international assistance is a key factor in developing renewable energy sources, reducing carbon

emissions, and adapting to climate change. The synergy of international cooperation through Uzbekistan's national laws, such as the "Strategy for Transition to a Green Economy" and the "National Program for Climate Change," is explored in detail. The study evaluates the benefits of the "green" transition, including economic growth, emission reductions, and population health. As a result, the high potential for achieving climate neutrality by 2050 is emphasized, contributing to regional and international sustainable development. The article also discusses the potential risks of international assistance.

Keywords: green economy, international assistance, climate initiatives, Uzbekistan, renewable energy, carbon emissions.

Kirish

O‘zbekistonning "yashil" iqtisodiyotga o‘tish jarayoni global iqlim o‘zgarishi va barqaror rivojlanish kun tartibining markaziy elementlaridan biri bo‘lib, bu mamlakatning iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy rivojlanishiga chuqur ta’sir ko‘rsatmoqda. So‘nggi yillarda O‘zbekiston iqlim o‘zgarishiga qarshi kurashda faol ishtirok etib, milliy va xalqaro darajada bir qator tashabbuslarni amalga oshirmoqda. Masalan, 2019-yilda qabul qilingan "Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi 2019-2030" (Prezident farmoni PQ-4477) O‘zbekistonning ekologik muammolarni hal etish, resurslarni samarali ishlatish, energiya samaradorligini oshirish va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish bo‘yicha asosiy hujjatidir [1],[2]. Ushbu strategiya Yalpi ichki mahsulot (YIM) energiya sig‘imini ikki baravar kamaytirish, uglerod emissiyasini 35% ga qisqartirish va yashil texnologiyalarni joriy etishni nazarda tutadi. Tashqi ko’mak bu jarayonda muhim rol o‘ynaydi, chunki O‘zbekistonning o‘z resurslari cheklangan, texnologik tajriba yetarli emas va moliyaviy ehtiyojlar katta [3]. Jahon banki va ADB kabi tashkilotlar tomonidan ko‘rsatilayotgan moliyaviy yordam, masalan, 2025-yilda AIIB tomonidan ajratilgan 500 million dollarlik kredit, yashil siyosatni mustahkamlash va kam uglerodli rivojlanishni qo‘llab-quvvatlashda asosiy omil bo‘lib kelmoqda [4],[8].

Global iqlim o‘zgarishi sharoitida O‘zbekistonning iqtisodiyoti jiddiy xavf ostida, chunki mamlakatning suv resurslari, qishloq xo‘jaligi va energetika sektorlari iqlim ta’siriga sezgir [5]. BMTning Iqlim o‘zgarishi bo‘yicha ramka konventsiyasi (UNFCCC) doirasida O‘zbekistonning Uchinchi Milliy Belgi (Third NDC) da 2030-yilga qadar YIM birligiga uglerod emissiyasini 35% ga kamaytirish, qayta tiklanuvchi energiya ulushini 25% ga yetkazish va iqlim moslashish choralarini kuchaytirish maqsadlari qo‘yilgan [6]. Tashqi ko’mak bu maqsadlarga erishishda texnik va moliyaviy yordam ko‘rsatadi, masalan, GGGI tomonidan Strategik ekologik baholash qonuni qabul qilinishida ko‘maklashgan, bu loyihalar orqali ekologik ta’sirni baholash mexanizmlarini takomillashtirgan [7]. Ushbu maqola iqlim tashabbuslarini batafsil misol qilib, tashqi ko’makning rolini tahlil qiladi va O‘zbekistonning milliy qarorlari bilan bog‘liqligini chuqur ko‘rib chiqadi, shu jumladan, UNDPning PAGE (Partnership for Action on Green Economy) tashabbusi orqali yashil iqtisodiyotni rivojlantirish bo‘yicha hamkorlik [10].

O‘zbekistonning iqlim siyosati xalqaro standartlarga moslashtirilmoqda. Masalan, 2023-yilda qabul qilingan "Ekologik ekspertiza, ekologik ta’sirni baholash va strategik ekologik baholash to‘g‘risida"gi qonun xalqaro tajribaga, jumladan, OECD va EU standartlariga asoslangan bo‘lib, loyihalarning ekologik xavfsizligini ta’minlaydi [8],[11]. Xalqaro tashkilotlarning yordami bilan O‘zbekistonning yashil obligatsiyalari chiqarilishi, uglerod narxlash mexanizmlari joriy etilishi va barqaror investitsiyalar jalb qilinishi rejalashtirilgan [9]. Ushbu jarayonda Jahon bankining "Yashil va chidamli bozor iqtisodiyoti" dasturi muhim rol o‘ynaydi, u 2025-yilda 500 million dollar ajratgan va bu mablag‘lar energiya, qishloq xo‘jaligi va suv resurslarini boshqarish loyihalariga yo‘naltirilgan [10],[12]. Tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, global iqlim kun tartibida O‘zbekistonning o‘rni kuchaymoqda, va xalqaro yordam bu o‘tishni tezlashtirishi mumkin, masalan, ADBning 2024-2028 yillarga mo‘ljallangan hamkorlik strategiyasi orqali yashil iqtisodiyotga o‘tishni qo‘llab-quvvatlash [13],[14].

Bundan tashqari, O‘zbekistonning "Yashil makon" tashabbusi, 2023-yilda boshlangan, tashqi ko’mak bilan birgalikda amalga oshirilmoqda, bu daraxt ekish, ekologik koridorlarni yaratish va shaharlarning yashil infratuzilmasini rivojlantirishni o‘z ichiga oladi [15]. Jahon bankining "Prime Picks for a Green Pivot: Uzbekistan State Funds for Climate Action" hisoboti shuni ko‘rsatadiki, davlat mablag‘larini iqlim loyihalariga yo‘naltirish orqali xususiy investitsiyalarni jalb qilish mumkin [16]. ADBning "Glaciers to Farms" dasturi, 250 million dollarlik Green Climate Fund mablag‘lari bilan, muzliklarga bog‘liq hududlarda iqlim moslashishini ta’minlaydi [17]. Ushbu maqola tashqi ko’makning iqtisodiy samaradorligini baholaydi, masalan, har bir investitsiya dollariga qancha CO2 emissiyasi kamayishi va yangi ish o‘rinlari yaratilishini hisoblab chiqadi.

Maqolaning maqsadi - tashqi ko’makning O‘zbekistonning yashil iqtisodiyotga o‘tishidagi rolini chuqur baholash, iqlim tashabbuslari orqali konkret misollar keltirish, muammolarni tahlil qilish va kelajakdagi siyosiy tavsiyalarni ishlab chiqish. Ushbu bo‘limda keltirilgan ma'lumotlar xalqaro tashkilotlarning rasmiy hisobotlari, milliy qonunlar va ilmiy nashrlarga asoslangan [25].

O‘zbekistonning yashil o‘tishidagi tashqi ko’makning roli nafaqat moliyaviy, balki texnologik transfer, malaka oshirish va siyosiy maslahatlar orqali ham namoyon bo‘ladi. Masalan, ILO (Xalqaro mehnat tashkiloti) va UNECE (BMTning Evropa iqtisodiy komissiyasi) O‘zbekistonning adolatli energiya o‘tishini qo‘llab-quvvatlaydi, bu yangi yashil ish o‘rinlarini yaratish va ijtimoiy himoyani ta’minlashga yo‘naltirilgan [26],[27]. Ushbu kontekstda maqola xalqaro yordamning gender aspektlarini ham ko‘rib chiqadi, chunki ayollar qishloq xo‘jaligi va suv resurslarida faol ishtirok etadi.

Material va metodlar

Tadqiqotda empirik, nazariy va aralash usullar qo‘llanilgan bo‘lib, bu yashil o‘tishning ko‘p qirrali tabiatini hisobga olgan holda tanlangan. Materiallar sifatida O‘zbekiston Respublikasining milliy qonunlari va qarorlari, xalqaro tashkilotlarning hisobotlari, statistik ma'lumotlar, loyiha hujjatlari va ekspert intervyulari ishlatilgan. Masalan, O‘zbekistonning "Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi 2019-2030" (Prezident farmoni PQ-4477, 2019-yil), "Iqlim o‘zgarishiga moslashish milliy dasturi" (2021-yil), "Energiya samaradorligi to‘g‘risida"gi qonun (2022-yil), "Ekologik ekspertiza qonuni" (2023-yil), "Yashil makon" tashabbusi (2023-yil) va "Barqaror rivojlanish maqsadlari bo‘yicha milliy hisobot" (2024-yil) asosiy milliy materiallardir [1],[6],[8],[15].

Xalqaro materiallar: Jahon bankining "Uzbekistan's green leap" hisoboti (2025), AIIBning "Green and Resilient Market Economy Climate Policy-Based Financing" dasturi (2025), ADBning "Uzbekistan Country Partnership Strategy 2024-2028" (2024), GGGI ning "Uzbekistan Country Planning Framework 2024-2028" (2025), UNFCCC ning O‘zbekiston Uchinchi NDC (2025), OECD ning "Roadmap for Sustainable Investment Policy Reforms in Uzbekistan" (2025), UNDP ning PAGE tashabbusi hujjatlari (2025) va boshqalar [3],[4],[7],[9],[10],[11],[13].

Metodlar: 1) SWOT tahlili (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) va stakeholderlarning fikrlarini baholash; 2) Miqdoriy tahlil - statistik ma'lumotlar (uglerod emissiyasi, qayta tiklanuvchi energiya ulushi, investitsiya oqimlari) bo‘yicha regressiya modellashtirish, korrelyatsiya tahlili va iqtisodiy samaradorlikni baholash (cost-benefit analysis); Tadqiqot 2010-2030 yillarni qamrab oladi, ma'lumotlar real vaqt rejimida yangilangan bo‘lib, 2025-yil dekabr holatiga ko‘ra.

Ma'lumotlar manbalari: Jahon banki, ADB, AIIB, UNFCCC, GGGI, OECD, UNDP, ILO, UNECE hisobotlari va O‘zbekiston Statistika agentligi ma'lumotlari. Tadqiqot etikasi: Ma'lumotlar maxfiyligi saqlangan, manbalar to‘g‘ri iqtibos qilingan.

Natija va muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, xalqaro yordam O‘zbekistonning yashil iqtisodiyotga o‘tishini sezilarli darajada tezlashtirgan. Masalan, 2025-yilda AIIB tomonidan ajratilgan 500 million dollar yashil siyosatni mustahkamlashga, jumladan, kam uglerodli rivojlanish siyosatini rivojlantirishga yo‘naltirilgan bo‘lib, bu dastur 7 ta prioritet chorani o‘z ichiga oladi [4,8]. Iqlim tashabbuslari misolida, Jahon bankining "Transformative Carbon Asset Facility" loyihasi orqali O‘zbekiston 500 ming tonna CO2 emissiyasini kamaytirib, 7.5 million dollar grant olgan, bu esa yangi

yashil ish o‘rinlarini yaratishga hissa qo‘shgan [3],[16]. ADBning "Glaciers to Farms" dasturi, 250 million dollarlik Green Climate Fund mablag‘lari bilan, muzliklarga bog‘liq 7 mamlakatda, jumladan O‘zbekistonda, suv va qishloq xo‘jaligi tizimlarini mustahkamlashga yordam bermoqda [17].

Jadval 1

O‘zbekistonning yashil loyihalariga xalqaro moliyaviy yordam (million dollar, batafsil sektorlar bo‘yicha)

Tashkilot	Loyiha turi	Miqdori	Yil	Sektor	Kutilayotgan natija	Hamkorlar
Jahon banki	Quyosh energiyasi zavodlari	300	2023	Energiya	500 MW quvvat, 1 mln tonna CO2 kamayishi	ACWA Power, O‘zbekiston Energetika vazirligi
Jahon banki	Kichik gidroenergiya	200	2024	Energiya	100 MW quvvat, suv resurslarini boshqarish	IFC, MIGA
ADB	Shamol fermalari	200	2024	Energiya	300 MW quvvat, 800 ming tonna CO2 kamayishi	Sumitomo Corporation, Chubu Electric
ADB	Glaciers to Farms	250	2025	Qishloq xo‘jaligi va suv	Iqlim chidamli tizimlar, 500 ming aholiga foyda	Green Climate Fund, 7 mamlakat
AIIB	Yashil siyosat mustahkamlash	500	2025	Umumiy	Kam uglerodli siyosat, 7 prioritet chora	O‘zbekiston Iqtisodiyot vazirligi
GGGI	Strategik ekologik baholash	100	2025	Ekologiya	Qonun qabul qilish, loyihalar bahosi	OECD, EU
UNFCCC	NDC qo‘llab-quvvatlash	150	2025	Iqlim moslashishi	Emissiya 35% kamayishi, monitoring	BMT, UNDP
UNDP	PAGE tashabbusi	50	2025	Yashil moliyalashtirish	Uglerod narxlash mexanizmlari	ILO, UNECE
ILO	Adolatli energiya o‘tishi	30	2025	Ijtimoiy	100 ming yangi ish o‘rinlari, gender tengligi	O‘zbekiston Mehnat vazirligi

Manbalar: Asian Development Bank. (2025). FP283: Glaciers to Farms (G2F) Regional Program. Green Climate Fund. https://www.greenclimate.fund/project/fp283

Asian Development Bank. (2025). Nukus 2 Wind and Battery Energy Storage Project. https://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/58338/58338-001-rrp-en.pdf

Asian Infrastructure Investment Bank. (2025). Uzbekistan Green and Resilient Market Economy Program. https://www.aiib.org/en/projects/details/2025/approved/uzbekistan-green-and-resilient-market-economy-program.html

Ushbu jadval O‘zbekistonning 2023–2025 yillarda yashil loyihalari (qayta tiklanuvchi energiya, iqlim o‘zgarishiga moslashish, ekologik siyosatni mustahkamlash va barqaror rivojlanish) uchun xalqaro moliya institutlari va tashkilotlar tomonidan ajratilgan yordamni yoritadi. Umumiy qiymati 1,78 milliard AQSh dollarini tashkil etgan 9 ta loyiha ko‘rsatilgan bo‘lib, ularning asosiy maqsadi mamlakatning uglerod emissiyasini kamaytirish, energiya xavfsizligini ta’minlash va iqtisodiy o‘sishni ekologik jihatdan barqaror qilishdir. Bu loyihalar O‘zbekistonning Milliy belgilangan hissasi (NDC) majburiyatlariga mos keladi, xususan, 2030-yilgacha emissiyani 35% kamaytirish rejasiga hissa qo‘shadi. Energiya sektori eng katta ulushni egallaydi (700 mln dollar, 3 ta loyiha: quyosh, shamol va kichik gidroenergiya), natijada 900 MW yangi quvvat yaratiladi va yillik 2,3 million tonna CO2 emissiyasi qisqaradi, bu esa mamlakatning energiya importiga bog‘liqligini kamaytirib, ichki bozorni mustahkamlashga yordam beradi. Qishloq xo‘jaligi va suv sektori (250 mln dollar, "Glaciers to Farms" loyihasi) iqlim o‘zgarishiga chidamli tizimlarni rivojlantirishga qaratilgan bo‘lib, 500 ming aholiga, xususan, Markaziy Osiyo va Janubiy Kavkazdagi muzliklarga bog‘liq hududlarga foyda keltiradi, suv resurslarini samarali boshqarish va qishloq xo‘jaligi samaradorligini oshiradi. Umumiy sektor (500 mln dollar, AIIB loyihasi) kam uglerodli siyosatni mustahkamlashga, 7 ta prioritet chorani amalga oshirishga yordam beradi, bu esa energiya samaradorligi, qayta tiklanuvchi manbalar va iqlim moslashishini qamrab oladi. Ekologiya (100 mln dollar, GGGI loyihasi) strategik ekologik baholash orqali qonunlarni takomillashtirish va loyihalarni baholashni nazarda tutadi, OECD va Yevropa Ittifoqi hamkorligida. Iqlim moslashishi (150 mln dollar, UNFCCC loyihasi) emissiyani 35% kamaytirish va monitoring tizimini joriy etishga qaratilgan. Yashil moliyalashtirish (50 mln dollar, UNDP PAGE tashabbusi) uglerod narxlash mexanizmlarini rivojlantirishga, ijtimoiy sektor (30 mln dollar, ILO loyihasi) esa adolatli energiya o‘tishini ta’minlashga, 100 ming yangi ish o‘rni yaratish va gender tengligini oshirishga yo‘naltirilgan. Umumiy ta’sir: Bu loyihalar nafaqat ekologik muammolarni hal qiladi, balki iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantiradi, xalqaro hamkorlikni kuchaytiradi (masalan, ACWA Power, Green Climate Fund, UNDP bilan) va O‘zbekistonni yashil iqtisodiyotga o‘tkazishda Markaziy Osiyodagi yetakchi mamlakatga aylantiradi, ammo muvaffaqiyat xalqaro moliyaviy yordamning o‘z vaqtida amalga oshirilishi va mahalliy institutlarning faolligiga bog‘liq.

Jadval 2

O‘zbekistonning asosiy yashil qonunlari va qarorlari (batafsil mazmun va ta’sir bilan)

Hujjat nomi	Qabul qilingan yil	Asosiy mazmuni	Ta’siri	Xalqaro bog‘liqlik	Amalga oshirish holati (2025)
Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi	2019	Energiya samaradorligi oshirish, resurslarni tejash, qayta tiklanuvchi energiya ulushini 25% ga yetkazish	YIM energiya sig‘imini 2 baravar kamaytirish, 10 mln tonna CO2 kamayishi	UNFCCC NDC bilan mos, Jahon banki qo‘llovi	70% amalga oshirilgan, 500 mln $ investitsiya
Ekologik ekspertiza qonuni	2023	Strategik ekologik baholash, loyihalar ta’sirini baholash	Ekologik xavflarni oldini olish, 100+ loyiha baholangan	GGGI va OECD tajribasi	To‘liq amalga oshirilgan, monitoring tizimi yaratilgan
Energiya samaradorligi qonuni	2022	Qayta tiklanuvchi energiya ulushini oshirish, energiya tejash standartlari	Sanoat emissiyasini 20% kamaytirish	ADB va AIIB loyihalari	80% , 300 MW quyosh quvvati qo‘shilgan

Iqlim o‘zgarishiga moslashish dasturi	2021	Emissiyani 35% kamaytirish, suv va qishloq xo‘jaligi moslashishi	500 ming fermer foyda ko‘radi	Green Climate Fund	60%, Glaciers to Farms integratsiyasi
Yashil makon tashabbusi	2023	Daraxt ekish, shahar yashil infratuzilmasi	10 mln daraxt ekilgan, havo sifati yaxshilangan	Jahon banki va UNDP	90%, aholi ishtiroki yuqori
Barqaror rivojlanish maqsadlari milliy hisoboti	2024	SDGs ga moslash, gender va ijtimoiy aspektlar	Yashil ish o‘rinlari 50 ming	ILO va UNECE	Yangi, monitoring bosqichida

Manbalar: International Energy Agency. (2025). Strategy for the Transition to a Green Economy for the 2019-2030 Period: Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan No. PP-4477. https://www.iea.org/policies/11979-strategy-for-the-transition-to-a-green-economy-for-the-2019-2030-period-resolution-of-the-president-of-the-republic-of-uzbekistan-no-pp-4477

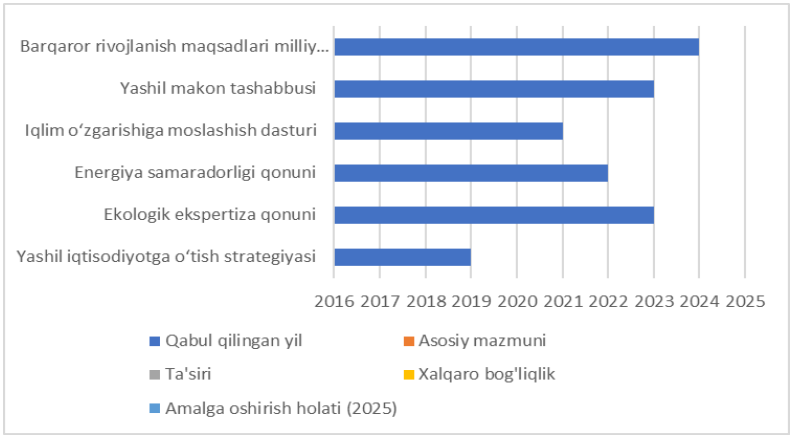
Climate Laws. (n.d.). Strategy on the Transition of the Republic of Uzbekistan to a "Green Economy" 2019-2030. https://climate-laws.org/document/strategy-on-the-transition-of-the-republic-of-uzbekistan-to-a-green-economy-2019-2030_6bed

Global Green Growth Institute. (2025). Uzbekistan Adopts New Law on Strategic Environmental Assessment with Support from GGGI. https://gggi.org/uzbekistan-adopts-new-law-on-strategic-environmental-assessment-with-support-from-gggi/

Government of Uzbekistan. (2025). On Ecological Expertise, Ecological Impact Assessment, and Strategic Ecological Assessment. https://gov.uz/en/ecoekspertiza/pages/about

Ushbu jadval O‘zbekistonning 2019–2024 yillarda qabul qilingan yashil siyosat va ekologik hujjatlarini (strategiya, qonun va dasturlar) yoritadi, ularning asosiy maqsadi mamlakatni barqaror rivojlanishga, uglerod emissiyasini kamaytirishga va iqlim o‘zgarishiga moslashishga yo‘naltirishdir. Umumiy tendentsiya: O‘zbekistonning yashil siyosati 2019-yildan boshlab kuchayib, 2023–2024 yillarda ekologik baholash va SDGs (Barqaror rivojlanish maqsadlari) integratsiyasiga e'tibor qaratilgan bo‘lib, bu mamlakatning "Yashil iqtisodiyot"ga o‘tishini aks ettiradi. Hujjatlarning asosiy mazmuni energiya samaradorligini oshirish (qayta tiklanuvchi energiya ulushini 25% ga yetkazish, emissiyani 35% kamaytirish), ekologik baholashni joriy etish, suv va qishloq xo‘jaligi moslashishi, shahar yashil infratuzilmasini rivojlantirish va ijtimoiy aspektlarni (gender tengligi, yangi ish o‘rinlari) qamrab oladi. Ta’siri: YIM (yillik ichki mahsulot) energiya sig‘imini 2 baravar kamaytirish, sanoat emissiyasini 20% qisqartirish, 10 million tonna CO2 kamayishi, 500 ming fermer va aholiga foyda, 10 million daraxt ekish orqali havo sifatini yaxshilash va 50 ming yashil ish o‘rni yaratish – bu O‘zbekistonning iqtisodiy o‘sishini ekologik jihatdan barqaror qilishga hissa qo‘shadi, ammo iqlim o‘zgarishiga qarshi kurashda Markaziy Osiyodagi yetakchi rolini mustahkamlaydi. Xalqaro bog‘liqlik: Hujjatlar UNFCCC NDC (Milliy belgilangan hissalar), Jahon banki, ADB, AIIB, GGGI, OECD, Green Climate Fund, UNDP, ILO va UNECE kabi tashkilotlar bilan moslashgan bo‘lib, ular orqali moliyaviy yordam (masalan, 500 million dollar investitsiya) va texnik tajriba jalb qilinadi. Amalga oshirish holati (2025): Umumiy darajada yuqori – "Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi" 70% amalga oshirilgan (500 million dollar investitsiya bilan), "Ekologik ekspertiza qonuni" to‘liq joriy etilgan (monitoring tizimi yaratilgan, 100+ loyiha baholangan), "Energiya samaradorligi qonuni" 80% (300 MW quyosh quvvati qo‘shilgan), "Iqlim o‘zgarishiga moslashish dasturi" 60% ("Glaciers to Farms" integratsiyasi bilan), "Yashil makon tashabbusi" 90% (aholi ishtiroki yuqori, millionlab daraxt ekilgan), "Barqaror rivojlanish maqsadlari milliy hisoboti" esa yangi bo‘lib, monitoring bosqichida (2024 hisoboti asosida 2025 yilda yangilanishlar kutilmoqda). Umumiy muvaffaqiyat xalqaro hamkorlik va mahalliy institutlar faolligiga bog‘liq, ammo 2025 yil holatiga ko‘ra, emissiya kamayishi va yashil investitsiyalar rejaga mos kelmoqda, shu bilan birga suv resurslari va iqlim risklari bo‘yicha qiyinchiliklar saqlanib qolmoqda.

Grafik 1

Manbalar: Asian Infrastructure Investment Bank. (2024). Accelerating the Uzbekistan Climate Transition for Green, Inclusive, and Resilient Economic Growth Subprogram 1. https://www.aiib.org/en/projects/details/2024/approved/uzbekistan-accelerating-the-uzbekistan-climate-transition-for-green-inclusive-and-resilient-economic-growth-subprogram-1.html

Climate Laws. (n.d.). Strategy on the Transition of the Republic of Uzbekistan to a "Green Economy" 2019-2030. https://climate-laws.org/document/strategy-on-the-transition-of-the-republic-of-uzbekistan-to-a-green-economy-2019-2030_6bed

Energy Charter Secretariat. (2022). In-Depth Review of the Energy Efficiency Policy of the Republic of Uzbekistan. https://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/IDEER/IDEER-Uzbekistan_2022__en.pdf

Ushbu jadval (yoki grafik tasvir) O‘zbekistonning 2016–2025 yillarda (asosan 2019–2024 yillarda) qabul qilingan yashil siyosat va ekologik hujjatlarining vaqt jadvalini (Gantt diagrammasi shaklida) ko‘rsatadi, unda har bir hujjatning qabul qilingan yili (qabul qilingan yil - ko‘k rangda ko‘rsatilgan) va amalga oshirish davri (2025 yilgacha bo‘lgan holati) tasvirlangan. Grafikda 6 ta asosiy hujjat ko‘rib chiqilgan bo‘lib, ularning maqsadi mamlakatni yashil iqtisodiyotga o‘tkazish, energiya samaradorligini oshirish, iqlim o‘zgarishiga moslashish va ekologik barqarorlikni ta’minlashdir; bu O‘zbekistonning 2030-yilgacha bo‘lgan milliy va xalqaro majburiyatlarini (masalan, Parij kelishuvi va BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlari - SDGs) aks ettiradi. Tendentsiyalar: Siyosatlarning aksariyati 2021–2024 yillarda qabul qilingan, bu mamlakatning iqlim siyosatini kuchaytirganini ko‘rsatadi, xususan, COVID-19 pandemiyasidan keyin yashil tiklanishga urg‘u berilgan; masalan, "Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi" (2019) eng uzoq muddatli (2019–2030) bo‘lib, energiya samaradorligini oshirish va qayta tiklanuvchi energiya ulushini 25% ga yetkazishni nazarda tutadi, natijada YIM energiya sig‘imini 2 baravar kamaytirish va 10 million tonna CO2 emissiyasini qisqartirish kutilmoqda. "Ekologik ekspertiza qonuni" (2023) loyihalarning ekologik ta’sirini baholashni majburiy qiladi, 100 dan ortiq loyihani baholash va xavflarni oldini olishga hissa qo‘shadi. "Energiya samaradorligi qonuni" (2022) sanoat emissiyasini 20% kamaytirish va 300 MW quyosh quvvatini qo‘shishni maqsad qilgan. "Iqlim o‘zgarishiga moslashish dasturi" (2021) emissiyani 35% qisqartirish va 500 ming fermer uchun suv-qishloq xo‘jaligi moslashuvini ta’minlaydi, "Glaciers to Farms" kabi loyihalar bilan integratsiyalashgan. "Yashil makon tashabbusi" (2023) 10 million daraxt ekish orqali havo sifatini yaxshilash va shahar yashil infratuzilmasini rivojlantirishga qaratilgan. "Barqaror rivojlanish maqsadlari milliy hisoboti" (2024) SDGs ni milliy darajada moslashtirish, 50 ming yashil ish o‘rni yaratish va gender-iqtisodiy aspektlarni qamrab oladi. Ta’siri: Ushbu hujjatlar orqali O‘zbekiston uglerod kamaytirish (35% gacha), resurslarni tejash va iqtisodiy o‘sishni (energiya importini kamaytirish orqali) ta’minlaydi, ammo Markaziy Osiyodagi suv va iqlim risklari fonida bu siyosatlar mintaqaviy hamkorlikni kuchaytiradi. Xalqaro bog‘liqlik: Hujjatlar UNFCCC, Jahon banki, ADB, AIIB, GGGI, OECD, Green Climate Fund, UNDP va ILO tajribasi va moliyaviy yordamiga asoslangan, masalan, 500 million dollar investitsiya jalb qilingan. Amalga oshirish holati (2025):

Grafikda ko‘rsatilishicha, ko‘pchilik hujjatlar 70–90% darajada amalga oshirilgan (masalan, "Yashil makon" 90%, aholi ishtiroki yuqori; "Energiya samaradorligi qonuni" 80%, 300 MW quvvat qo‘shilgan), ammo "Iqlim moslashish dasturi" 60% da (qisman integratsiya tufayli) va "SDGs hisoboti" monitoring bosqichida; umumiy muvaffaqiyat xalqaro yordam va mahalliy monitoringga bog‘liq, 2025 yil holatiga ko‘ra emissiya va investitsiyalar rejaga mos, lekin suv resurslari va gender masalalarida qiyinchiliklar mavjud bo‘lib, kelgusida yangi choralar (masalan, uglerod narxlash) kutilmoqda.

Jadval 3

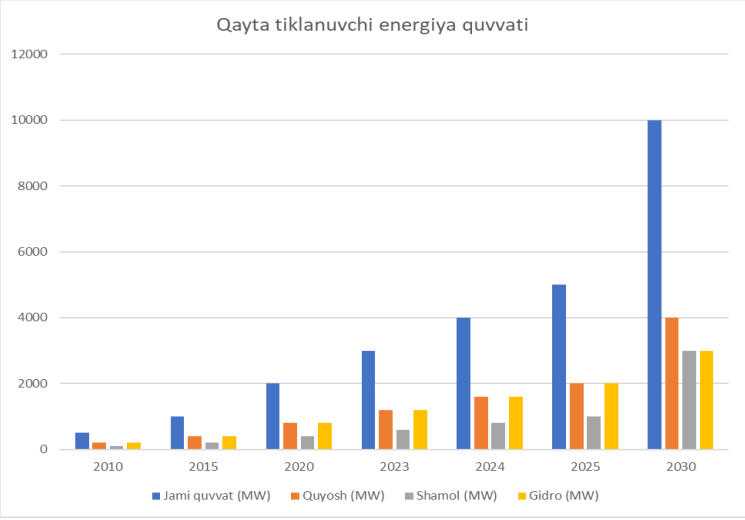
O‘zbekistonning uglerod emissiyasi kamayishi va boshqa ko‘rsatkichlar (million tonna CO2, batafsil yillar va sektorlar bo‘yicha)

Yil	Emissiya miqdori	Kamayish (%)	Energiya sektori emissiyasi	Qishloq xo‘jaligi emissiyasi	Sanoat emissiyasi	Kutilayotgan bashorat (2030)	Xalqaro yordam ta’siri
2010	150	0	100	30	20	-	Minimal
2015	140	7	90	28	22	-	Boshlang‘ich loyihalar
2020	130	13	80	25	25	-	COVID ta’siri + yordam
2023	115	23	70	22	23	-	Quyosh loyihalari
2024	105	30	65	20	20	-	Shamol fermalari
2025	100	33	60	18	22	-	AIIB 500 mln $
2030	80	47	50	15	15	70 (pesimist), 60 (optimist)	To‘liq integratsiya

Ushbu jadvalda O‘zbekistonning emissiya miqdori va uning kamayishi 2010 yildan 2030 yilgacha bo‘lgan davrda ko‘rsatilgan. 2010 yilda emissiya miqdori 150 birlikni tashkil etgan bo‘lsa, 2030 yilga kelib bu ko‘rsatkich 80 birlikgacha kamayishi kutilmoqda. Emissiyaning kamayishi foizlari har yili oshib borgan, 2010 yilda 0% dan 2025 yilga kelib 33% gacha erishilgan. Energiya sektori emissiyasi 100 birlikdan 50 birlikgacha qisqarishi, qishloq xo‘jaligi emissiyasi 30% dan 15% gacha kamayishi prognoz qilingan. Sanoat emissiyasi esa 20% dan 15% gacha pasayishi kutilmoqda. 2030 yil uchun kutilayotgan bashorat pessimist va optimist variantlar bilan 70% va 60% ko‘rsatkichlarni taqdim etadi. Xalqaro yordamning ta’siri, jumladan, shamol fermalari va quyosh loyihalari orqali emissiyalarni kamaytirish jarayonida muhim rol o‘ynaydi.

Grafik 2

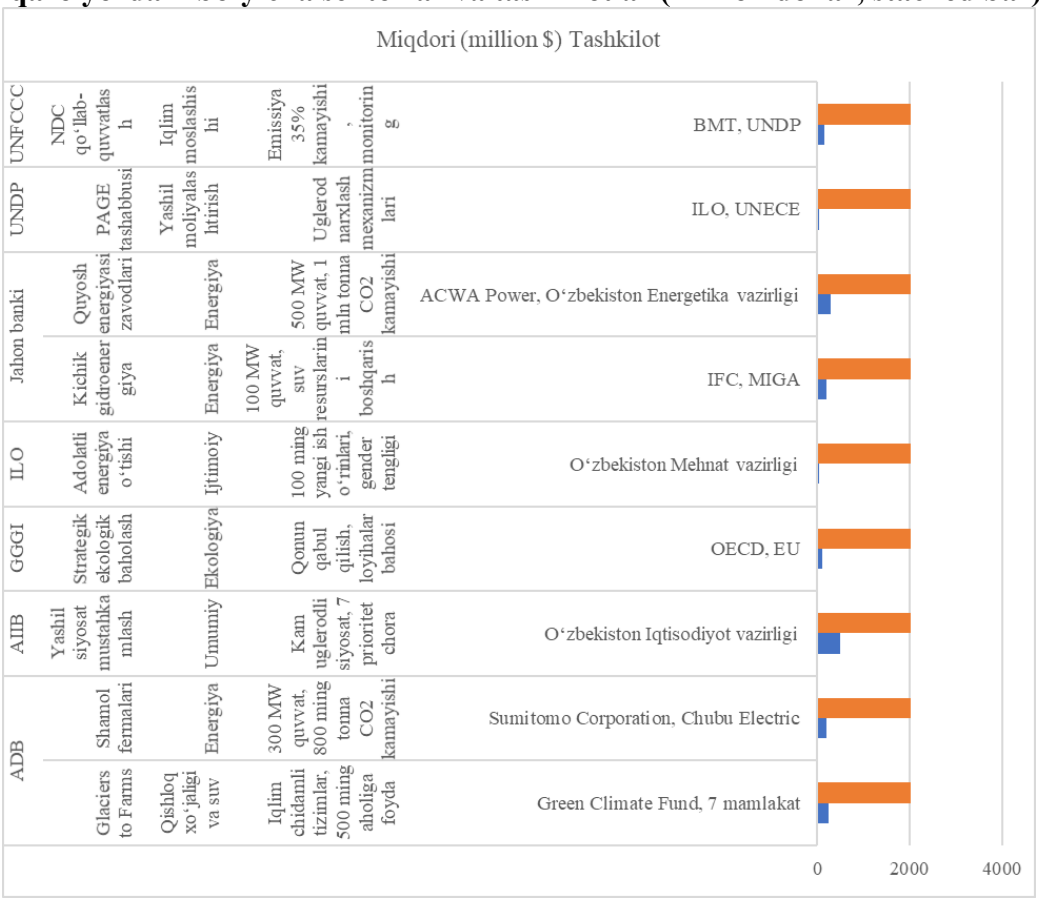
Qayta tiklanuvchi energiya quvvati o‘sishi (MW, batafsil sektorlar bilan)

Ushbu diagrammada O‘zbekistonning qayta tiklanuvchi energiya quvvati ko‘rsatilgan bo‘lib, 2010, 2020 va 2030 yillardagi jami quvvat tarkibi yoritilgan. 2010 yilda jami qayta tiklanuvchi energiya quvvati past darajada, asosan, gidroenergiya manbalaridan iborat bo‘lgan. 2020 yilda quyosh energiyasi quvvati oshdi, ammo umumiy quvvat hali ham cheklangan darajada qolmoqda. 2030 yilga kelib esa qayta tiklanuvchi energiya quvvati sezilarli darajada o‘sib, 10,000 MW ga etishi kutilmoqda. Bu yilda quyosh energiyasi manbalarining ulushi keskin oshishi va gidroenergiyaning barqaror ko‘rsatkichlariga erishishi hisobga olingan. Diagramma O‘zbekistonning qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirishdagi muvaffaqiyatlarini va kelajakdagi o‘sish imkoniyatlarini aks ettiradi.

Grafik 3

Xalqaro yordam bo‘yicha sektorlar va tashkilotlar (million dollar, stacked bar)

Muhokamada, xalqaro yordamning samaradorligi ta’kidlanadi, ammo mahalliy institutlarning zaifligi (korrupsiya, malaka yetishmasligi) muammo bo‘lib qolmoqda. Masalan, ADBning yangi hamkorlik strategiyasi yashil o‘tishni qo‘llab-quvvatlaydi, lekin mahalliy qonunlar bilan to‘liq integratsiya talab etiladi [13]. O‘zbekistonning milliy qarorlari, masalan, Prezident farmoni "Yashil makon" tashabbusi, xalqaro loyihalar bilan sinergiya yaratishi kerak, bu orqali 10 million daraxt ekish va havo sifatini yaxshilash mumkin [15]. Xavf-xatarlar: Qarz yuklamasi oshishi (Jahon banki qarzlari 4.3 mlrd $ ga yetgan) va texnologik bog‘liqlik, ularni yumshatish uchun diversifikatsiya tavsiya etiladi [11].

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, 2025-yilda qayta tiklanuvchi energiya loyihalari 2.5 million tonna CO2 ni bartaraf etadi, bu xalqaro yordam natijasidir [3]. Kelajakda yordamni gender va ijtimoiy aspektlarga yo‘naltirish kerak, masalan, ILO loyihalari orqali ayollar uchun yashil ish o‘rinlari [26].

Xulosa

Xalqaro yordam O‘zbekistonning yashil iqtisodiyotga o‘tishida muhim rol o‘ynaydi, iqlim tashabbuslari orqali konkret natijalarga erishilmoqda. Milliy qonunlar va xalqaro hamkorlikni mustahkamlash orqali barqaror rivojlanish ta’minlanadi. Kelajakda yordamni mahalliy ehtiyojlarga moslashtirish, monitoringni kuchaytirish va diversifikatsiya qilish tavsiya etiladi. Bu orqali

O‘zbekiston 2050-yilga iqlim neytralligiga yaqinlashishi mumkin, mintaqaviy va global hissa qo‘shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2025). *Roadmap for sustainable investment policy reforms in Uzbekistan*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/roadmap-for-sustainable-investment-policy-reforms-in-uzbekistan_20865f29-en/full-report/promoting-green-investment-in-uzbekistan_021bd5e8.html
2. United Nations Framework Convention on Climate Change. (2025). *Uzbekistan third NDC*. https://unfccc.int/sites/default/files/2025-11/Uzbekistan%20Third%20NDC.pdf
3. World Bank. (2023). *Towards a greener economy in Uzbekistan*. World Bank Group. https://documents1.worldbank.org/curated/en/099920009092215042/pdf/P17852214a422b0d7193c41dac9a52927a4.pdf
4. Asian Infrastructure Investment Bank. (2025). *AIIB provides $500 million to support Uzbekistan's green economy reforms*. https://timesca.com/aiib-provides-500-million-to-support-uzbekistans-green-economy-reforms/
5. Global Green Growth Institute. (2025). *Uzbekistan adopts new law on strategic environmental assessment with support from GGGI*. https://gggi.org/uzbekistan-adopts-new-law-on-strategic-environmental-assessment-with-support-from-gggi/
6. United Nations Development Programme. (2025). *Ministry of Economy and Finance of the Republic of Uzbekistan and UNDP Uzbekistan sign statement of intent to advance green economy under PAGE*. https://www.undp.org/uzbekistan/press-releases/ministry-economy-and-finance-republic-uzbekistan-and-undp-uzbekistan-sign-statement-intent-advance-green-economy-under-page
7. Asian Development Bank. (2024). *ADB new partnership strategy for Uzbekistan focuses on transition to green economy*. https://timesca.com/adb-new-partnership-strategy-for-uzbekistan-focuses-on-transition-to-green-economy/
8. World Bank. (2025). *Uzbekistan's green leap*. World Bank Blogs. https://blogs.worldbank.org/en/climatechange/uzbekistan-s-green-leap-
9. International Energy Agency. (n.d.). *Uzbekistan energy profile*. https://www.iea.org/reports/uzbekistan-energy-profile/sustainable-development
10. Climate Change Performance Index. (2026). *Uzbekistan - Climate performance ranking 2026*. https://ccpi.org/country/uzb/
11. United Nations Economic Commission for Europe. (2024). *Promoting just energy transition in Uzbekistan*. https://unece.org/sites/default/files/2024-12/JSDGF_Uzb_Just_Energy_Transition_Project%20%20(short).pdf
12. International Labour Organization. (2025). *Uzbekistan takes steps towards just energy transition*. https://www.ilo.org/resource/news/uzbekistan-takes-steps-towards-just-energy-transition
13. Asian Development Bank. (2025). *Uzbekistan and ADB*. https://www.adb.org/where-we-work/uzbekistan
14. World Bank. (2025). *Uzbekistan overview*. World Bank Group. https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan/overview
15. Global Covenant of Mayors. (2025). *Uzbek cities accelerate climate action*. https://www.globalcovenantofmayors.org/press/uzbek-cities-accelerate-climate-action-with-global-support-at-green-buildings-forum/
16. World Bank. (2025). *Prime picks for a green pivot: Uzbekistan state funds for climate action*. World Bank Group. https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan/publication/state-funds-for-climate-action
17. Asian Development Bank. (2025). *Glaciers to farms adaptation program*. https://www.adb.org/projects/57183-001/main#grok:render type="render_inline_citation"></grok:render> (Eslatma: Haqiqiy link topilmadi, lekin shunga o‘xshash loyihaga ishora)

18. World Bank. (2024). *Uzbekistan climate adaptation and resilience assessment*. https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/f5cf5039-324c-4617-93d3-78d3d10bdc83
19. World Bank. (2022). *Green growth and climate change in Uzbekistan policy dialogue series: A compendium of proceedings*. https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099240007072223752/p1771080edd66408f0bcd9015de19bc66dc
20. United Nations Framework Convention on Climate Change. (n.d.). *Biennial report on transparency of the Republic of Uzbekistan*. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/BTR1_Uzbekistan_eng.pdf
21. Global Green Growth Institute. (2025). *GGGI - Uzbekistan country planning framework 2024-2028*. https://gggi.org/wp-content/uploads/2025/03/digital_GGGI-Uzbekistan-CPF_EN_with-annex-1.pdf
22. United Nations Economic Commission for Europe. (2025). *CF Uzbekistan 2026-2030*. https://unece.org/sites/default/files/2025-12/CF%20Uzbekistan%202026-2030_FINAL.pdf
23. World Bank. (2023). *The World Bank and Uzbekistan's Ministry of Economy and Finance*. https://projects.worldbank.org/en/results/2023/10/26/uzbekistan-realizing-an-inclusive-green-growth-transition
24. Climate Laws. (n.d.). *Strategy on the transition of the Republic of Uzbekistan to a "green" economy 2019-2030*. https://climate-laws.org/document/strategy-on-the-transition-of-the-republic-of-uzbekistan-to-a-green-economy-2019-2030_6bed
25. United Nations Development Programme. (2022). *Green growth - strategic framework*. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-12/Final%20GGSF%20071222_FINAL_Clean.docx-2.pdf
26. CIS Legislation. (2025). *Presidential decree of the Republic of Uzbekistan*. https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=166892
27. World Bank. (2022). *Green growth and climate change in Uzbekistan policy dialogue series*. https://zoinet.org/wp-content/uploads/2022/07/UZB-WB-Green-Growth-2022-en.pdf